

տեղ։ Ո՛ր է, Անին՝ իր աւերակները միջից խօսում է մի անվիճելի մեծութեան, չլիճ մի անագին փառքի մասին։ Ո՛րքան խելացի աշխատանք, որքան կամք ու հանճար են խտացած այդ հրակայան պարիսպների, այդ վիթխարի աշտաւակների, այդ հոյակապ, չքեղ եկեղեցիների եւ պալատների մէջ։ Ո՛ր այնպիսի ժամանակում, երբ եւրոպական արուեստն ու ճարտարագիտութիւնը հազիւ սկսում էին թոթովել, հայ արուեստն ու ճարտարագիտութիւնը, Արեւելքում, խօսելիս են եղել այնքան չքեղու-

թեամբ ու վսեմութեամբ, որ նրանց հետքերը մինչեւ այսօր թողում են ժամանակակից մարդուն։

Անին մեզ համար մի պատմութեան գիրք է այլապէս չահագրգիռ, այլապէս պերճախօս, քան այն բոլոր գրքերը որ թողել են մեզ մեր պատմագիրները, Անհրաժեշտ է, որքան կարելի է չուտ, կարգաւ այդ գիրքը, քանի ժամանակը, զինուած՝ մարդերի անխելքութեամբ, չէ կատարել նրա վրայ իր վերջնական աւերները... Թիֆլիս ՏԻԳՐԱՆ ԶԱՒԷՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ֆարմանի Ասմանի

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ե Ց

Յրեանիմ ՄԱՔԼԷՐ

Վաղին երանելի քաղաւորին ի մօտանն եւ գալ ծաւալն երկու ընկերօքն եւ հրաման տալ քաղաւորն խաղալ հետ զօրացն եւ նախաւարացն իւրոց եւ յոյժ զարեանալ։

Զօրք մեծ թագաւորն ի մօտանն ելեալ Բագոււ մեծամեծօք ի գնտի խաղալ։ Տարեալ Ֆարման մանուկն եւ ի ձի հեծեալ, Հաւասար իւր ընկերօքն ի մօտանն գալ։

Տեսին ըզնա որ գայր փառելաւ ի վար։ Զրբն փռաւ զամէն իրք ունէին սար։ Մանկտիք ուժով(1) յաղթող որ ի հետն կար, Մէկն էր Շիրինար ու մէկն էր Փայիփառ։

Հրաման տալ թագաւորն ի խաղ մրտանել, Եւ զուժն(2) եւ զմանկութիւն իւրեանց ցուցանել։ Զիով Ֆարման մանուկ հեծելն խառնել, Ընկերքն ի մէջ խաղին ի սիրամէն գատել։

Խաղայր մանուկն քալ ձիովն եւ ճնմէր։ Անոյր զգուշան եւ ճերմակ ձիովն գահէր։ Հանց որ ամէն հեծելն իւր մարդ չի հասնէր, Դառնայր խաղով եւ գայր ի զօրքն մտնէր։

Ըզգեստ արքայական եւ մազն գեղձան։ Պատկերն լուսատու գերթ արեգական։ Հասակն էր գեղեցիկ անձամբն երկան։ Խաղայր զիրթ թագաւոր կամ ըզմեծ Սուլթան։

HISTOIRE DE
PHARMANI ASMAN

TEXTE ARMÉNIEN

Publié et traduit par

Frédéric MACLER

IV

Pharmani arrive avec deux de ses compagnons; le roi [lui] donne l'ordre de lutter avec ses soldats et ses satrapes et il s'émerveille.

Le grand roi se rendit avec ses soldats sur la place, pour jouer à la balle avec nombre de ses grands; le jeune Pharman s'y rend, monté à cheval; il vient sur la place avec ses compagnons.

On le vit qui arrivait comme un roi, tout couvert d'armures; des jeunes hommes forts et victorieux qui l'accompagnaient, l'un était Chirinar (sic); l'autre Paipar.

Le roi donne l'ordre de commencer le jeu et de montrer leur force et leur jeunesse; le jeune Pharman, à cheval [s'élançant] disperse les cavaliers; ses compagnons dans le jeu se séparent de lui.

Le brave jeune homme jouait à cheval et se promenait; (fol. 52 vo) il prenait la balle et se pavanait sur le cheval blanc, de telle sorte que tous les cavaliers ne pouvaient l'atteindre; il revenait en jouant et pénétrait parmi les soldats.

[Ayant] des vêtements royaux et des cheveux blonds, une figure lumineuse comme le soleil, une taille élégante et une haute stature, il jouait comme un roi ou comme un grand sultan.

Հրաման տայ Փայրիկառ մանուկն խաղալ ,
 Ձիով նա ի մոյտան հետ իւրենն երթալ .
 Ասաց թէ՛ Ինձ ձիով չի վայել խաղալ ,
 Ոտիւքս եւ՛ ես ճարտար ու արագ զրնալ :

Մրանէր նա հետեւակ ի մէջ խաղալուն ,
 Խաղալը սոսիւքն արագ խելօք իմաստուն ,
 Աստուր զգուհան եւ ելնէր զերթ զգնաւ թռչուն .
 Գուժակէ՛ զարնէր սոսիւք ի մէջ ձիանուն :

Տեսեալ թագաւորին զճարտարութիւնն այն ,
 Կոչէ զՓարման մանուկն ընկերօքն որ զան .
 Երես նոցա խիլայ զգետտ արքունական .
 Հրաման երես խաղալ վաղիւն ի մոյտան :

(Շարունակելի)

(1) Ձեռագրին մէջ՝ լուծով: (2) Ձեռագրին մէջ՝ գլուծմ:

ԼԵՅԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Լեհացիք ունին Փարիզի մէջ « Լեհական մատենադարան » մը : Երբ 1830ի ապստամբութեան ջախջախումէն յետոյ հազարաւոր Լեհացիներ հեռացան երկրէն ու տարածուեցան աշխարհիս ամէն կողմը , անոնցմէ ամենատառաւոր մասը հաւաքուեցաւ Փարիզ . առաջին հաստատութիւնը զոր այդ զաւթթականութիւնը հիմնեց , այս Մատենադարանն է : Մեծ գումարներ հանրագրութեան անոր հիմնարկութեան համար , գնուեցան տուն մը որուն մէկ յարկը յատկացուեցաւ մատենադարան-մօղովալայրի , եւ միւս յարկերուն վարձքը սահմանուեցաւ այդ մատենադարանին պահպանման : Մատենադարանը կը մնայ ցարդ , մինչեւոյն տան մէջ , իր փարիզ ունենալով Լեհացւոց մեծ բանաստեղծին՝ Ատամ Միցըրիեվիչի՝ որդիք , Լաօխուսա Միցըրիեվիչը : Այս համակերպի եւ ազնւոյն սանձաւորութիւնը , որ այժմ ալիզարդ ծերունի մըն է , նորը ու սիրուն զէմբլով մը ուր Ատամ Միցըրիեվիչի վեհ զէմբլն շատ բան կը վերապրի , իր ամբողջ կեանքը նուիրած է իր հօր յիշատակը պահպանելու եւ տարածելու , տպագրած է՝ Ժանօթագրութիւններով՝ անոր կարգ մը անտիպ զործերը ֆրանսերէն լեզուով , հրատարակած է Փրանսերէն ընդարձակ կենդանութիւնը

Il donne au jeune Païpar l'ordre de jouer et de l'accompagner à cheval sur la place; il ne me convient pas, dit celui-ci, de jouer à cheval; ce sont mes pieds qui sont agiles et rapides.

Il pénétrait à pied parmi les joueurs; il jouait avec ses pieds rapides et son esprit avisé; il prenait la balle et s'élançait comme un oiseau; il la lançait avec les pieds au milieu des chevaux.

Le roi voyant cette habileté fait venir près de lui le jeune Pharman et ses compagnons; il leur donna des vêtements royaux et ordonna de jouer le lendemain sur la place.

(A suivre)

մը Ատամ Միցըրիեվիչի , ինչպէս եւ նամանորեակ աշխատութիւններ՝ Լեհաց պատմութեան վերաբերեալ : Գուրգուրանքով կը վարէ « Մատենադարան »ը , որուն մէկ մասին մէջ հիմնած է Միցըրիեվիչեան մուսէն մը , ուր ի ցոյց են դրուած բանաստեղծին զանազան ձեռագիրները , իր եւրօպայի մեծ բարեկամներուն (Միլլէի , Գիյնէի , Ժորժ Սանտի , Լամբլէի , Հիւգօի , Վինեթի , եւն .) նամակները , իր լուսանկարները , փորագրուած կենդանագիրները , մետալոնները , կրտսերները , իր (ինչպէս եւ իր բարեկամ եւ ազգակից անմահ Շոփէնի) մտեղական զէմբլն մեղրամոմէ կաղապարը , ու այլ եւ այլ առարկաներ որ կը վերաբերին մամաւերապէս Ատամ Միցըրիեվիչին եւ ընդհանրապէս Լեհական ժամանակակից պատմութեան , — ճշմարիտ սրբաւայր մը : Այդ Մատենադարանը իր միջոցներով օգնած է եւ կ'օգնէ Լեհական պատմութեան կամ հարցին պատկանող գործերու հրատարակման . Պ . Լաօխուսա Միցըրիեվիչ ցոյց տուաւ ինծի մեծագիր հոյակապ հաստի մը , որ կը պարունակէ կենսագրութիւնը Լեհական ժամանակակից պատմութեան հերոսներուն՝ իրենց կենդանագիրներով , եւ զոր հրատարակած է այդ Մատենադարանը :

Լեհացիք կազմած են նաեւ Փարիզի մէջ « Հաջի եւ Յարաւարի ընկերութիւն » անունով սրտաշարժ հիմնարկութիւն մը , որ հաւաքած ու եւրօպական պանթայի մը մէջ զբաւ է կալուստի տուած , որուն տարեկան եկամուտը